

Tarih Nasıl Öğretilir II

Editör:

Prof. Dr. Mustafa SAFRAN

Editör Yardımcıları:

Prof. Dr. Bahri ATA

Prof. Dr. Hüseyin KÖKSAL

Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI

Editör: Prof. Dr. Mustafa SAFRAN

Editör Yardımcıları: Prof. Dr. Bahri ATA - Prof. Dr. Hüseyin KÖKSAL
Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI

TARİH NASIL ÖĞRETİLİR II

ISBN 978-625-8516-24-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Yakın geçmişe kadar tarihe yaslanır, bugüne ve kendi şekillendireceğimiz yakın geleceğe öyle bakardık. Tarih, hepimiz için bir dayanak noktası, bir referanslar hazinesi ve bugün ihtiyaç duyduğumuz anlam ile geleceğe doğru atacağımız adımın yönünü bulmamıza rehberlik eden bilgelik ve bilim karışımı bir alandı. Geçmiş büyük ve dopdolu, bugün biz ne kadarsak o kadar ve gelecek ise, anlayabileceğimiz ve başa çıkabileceğimiz nitelikte değişim ihtimalleriyle cılız ve belirsizdi. Üstelik bizlerin bugünkü varlığımız ve niteliklerimiz de o cılız gelecek üzerinde belirleyici güce sahipti. Gerekirse yeni bir devlet kurulurdu, gerekirse göç edilirdi, gerekirse sınırlar yeniden çizilirdi, gerekirse yeni iş birlikleri yapılırdı ve gelecekte karşılaşacağımız olası meydan okuyucularla başa çıkılırdı; hatta onlardan biri olunurdu; yeteri kadar zamanımız, tercih yapma özgürlüğümüz ve tercih ettiğimiz yönde yürüyecek yeteneğimiz vardı. Acelemiz yoktu. Yakın geçmişe kadar böyleydi. Bugünlerde ise, geçmişle gelecek adeta yer değiştirdi.

Gelecek, artık uzak ve belirsiz alan değil. Beraberinde getirdiği olağanüstü dönüşüm patlamalarıyla hani neredeyse koşarak üstümüze geliyor ve üstelik, dört bir yandan geliyor. Bu dönüşüm patlamaları, insana ve topluma dair alışılmış ne varsa demode ve yetersiz kılıyor. İnsan hayatının hatta insan varlığının anlamı, toplumsal ilişkilerin tabiatı çoktan dönüştü ve gelecek bu dönüşümlerin üzerine kuruluyor.

Elbette eğitim, tarih öğretimi ve tarih disiplini de aslında değişti. Bizler henüz farkında olmasak da alışageldiğimiz ve yeterli bulduğumuz her şeyin gelecek on yıl içinde nasıl yetersiz, gereksiz ve anlamsız bulunacağını göreceğiz. Yapacağımız savunmalar da gereksiz, yetersiz ve anlamsız olacak. Daha şimdiden, dijital evren yapay zekanın yazdığı, görselleştirdiği, seslendirdiği ve isteyen herkese ulaştırdığı tarih anlatılarıyla dolu. Daha şimdiden, gelecekteki insanın sahip olması gereken beceriler, değerler uzun uzadıya tartışılıyor. Daha şimdiden herkes, geleceğin “bambaşka” olacağına inanıyor.

Gelecekte yapacağımız savunmaların gecikmiş olmaması için, şimdiden bir yenilenme ve iyileştirme çabası içinde olmamız gerekiyor. Elinizde tuttuğunuz kitabın yazılış amacı, tarih öğretimi alanına işte bu yenilenme nefesini aldırabilmektir. Kitabın bölümleri bugün için yeni ancak on yıl sonra normal addedilecek konulardan ve bugüne kadar ihmal edilmiş konulardan oluşmaktadır. Bu konu başlıkları, üstümüze doğru var gücüyle koşan geleceğin ve onun karmaşık taleplerinin baskısıyla oluşturulmuştur. Tarih öğretmenleri olarak incelediğinizde, bugüne dek ihmal edildiğinin farkında olduğunuz ya da bir an önce ele alınması gerektiğini düşündüğünüz konular olduklarını göreceğinizden eminim.

Kitabın hazırlanmasında emeklerini esirgemeyen sevgili öğrencilerim Prof. Dr. Tuba ŞENGÜL BİRCAN, Doç. Dr. Neval AKÇA BERK, Doç. Dr. Fatma GÜLTEKİN ve Doç. Dr. Ayşegül Nihan EROL ŞAHİN başta olmak üzere, katkıda bulunan bütün yazar ve araştırmacı arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Kitabı, mesleki gelişimlerinin bir parçası olarak düşünecek ve ondan yararlanacak olan bütün meslektaşlarıma da yine, teşekkürlerimi sunarım. Kitabımızın, alanımıza ve camiamıza hayırlı olmasını diler, saygılar sunarım.

Prof. Dr. Mustafa SAFRAN

Ankara-Kasım 2025

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. Bölüm: Tarih Derslerinde Kavram Öğretimi

Doç. Dr. Osman AKHAN, Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6532-7985

Arş. Gör. Dr. Saim TURAN, Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0298-8609

2. Bölüm: Tarih Derslerinde Akıl Yürütme Becerilerinin Öğretimi

Bilim Uzmanı Faruk ERCİYAS, Bağımsız Araştırmacı

ORCID No: 0000-0003-2340-166X

3. Bölüm: Tarih Derslerinde Anakronizmi Belirleme ve Önlemenin Öğretimi

Arş. Gör. Şeyda MARANCI, Atatürk Üniversitesi

ORCID No: , 0000-0002-1130-438X

4. Bölüm: Tarih Derslerinde Çevre Okuryazarlığının Öğretimi

Dr. Ebru ESKİCİ, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2288-2222

5. Bölüm: Tarih Derslerinde Doğal Afetlerin Öğretimi

Arş. Gör. Alperen ÇALIŞKAN, Muş Alparslan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7804-5661

6. Bölüm: Tarih Derslerinde Gelecekbilimin Öğretimi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet UYMAZ, Sakarya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8445-6627

7. Bölüm: Tarih Derslerinde Kadın ve Toplumsal Cinsiyetin Öğretimi

Prof. Dr. Meliha KÖSE, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9837-9087

8. Bölüm: Tarih Derslerinde Kapsayıcılık ve Farklılaştırmanın Öğretimi

Dr. Serpil ASAR, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-1586-4536

9. Bölüm: Tarih Derslerinde Kültürel Mirasın Öğretimi

Arş. Gör. Arzu CANTÜRK, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4151-0002

Prof. Dr. Mehmet AKPINAR, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9216-5771

10. Bölüm: Tarih Derslerinde Medya Okuryazarlığının Öğretimi

Rıdvan GENÇER, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8559-8467

11. Bölüm: Tarih Derslerinde Okuduğunu Anlama Becerilerinin Öğretimi

Dr. Kadir Can ERBUDAK, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

ORCID No: 0000-0003-4595-1179

12. Bölüm: Tarih Derslerinde Sosyobilimsel Konuların Öğretimi

Arş. Gör. Cahide KAYIŞ, Marmara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3016-8707

13. Bölüm: Tarih Derslerinde Tablo ve Grafik Okuma Becerilerinin Öğretimi

Doç. Dr. İrem PAMUK, Sağlık Bilimleri Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9214-6044

14. Bölüm: Tarih Derslerinde Tarihsel Düşünmenin Öğretimi

Dr. Öğr. Üyesi M. Talha ÖZALP, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8564-7254

15. Bölüm: Tarih Derslerinde Tartışmalı Konuların Kullanımı

Arş. Gör. Mehmet YAVAŞ, Kastamonu Üniversitesi

ORCID No: 0000-002-6449-3372

16. Bölüm: Tarih Derslerinde 5E Modelinin Kullanımı

Dr. Öğr. Üyesi Yıldray KARADAĞ, Süleyman Demirel Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0336-7815

17. Bölüm: Tarih Derslerinde Argümantasyon Tabanlı Öğrenmenin Kullanımı

Doç. Dr. Ümmühan ÖNER, Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2394-0049

18. Bölüm: Tarih Derslerinde Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Uygulamalarının Kullanımı

Dr. Aslı GÖVERCİN, Bağımsız Araştırmacı

ORCID No: 0000-0003-0377-0695

19. Bölüm: Tarih Derslerinde Bağlamsallaştırmanın Kullanımı

Arş. Gör. İbrahim Onur YILMAZ, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6639-5813

20. Bölüm: Tarih Derslerinde Bilgisayar Oyunlarının Kullanımı

Dr. Okan AYDOĞAN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0003-3685-3251

21. Bölüm: Tarih Derslerinde Grafik Düzenleyicilerin Kullanımı

Prof. Dr. Mehmet ELBAN, Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2764-3968

22. Bölüm: Tarih Derslerinde Güncel Olayların Kullanımı

Arş. Gör. Dr. F. Özge BAYRAM KARADAĞ, Süleyman Demirel Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3848-2992

23. Bölüm: Tarih Derslerinde Hermeneutik Yaklaşımın Kullanımı

Leyla ES BAKI, Marmara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5556-7942

24. Bölüm: Tarih Derslerinde İşbirliğine Dayalı Stratejilerin Kullanımı

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖRTEN, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4595-2892

25. Bölüm: Tarih Derslerinde Metafor ve Analojilerin Kullanımı

Doç. Dr. İbrahim DEMİRBAŞ, Kastamonu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8692-1059

26. Bölüm: Tarih Derslerinde Milli Bayramlar İle Belirli Gün ve Haftaların Kullanımı

Doç. Dr. İbrahim TURAN, İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0001-5823-2742

Dr. Öğr. Üyesi Hamide KILIÇ, Manisa Celal Bayar Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4034-1948

27. Bölüm: Tarih Derslerinde Şarkı, Türkü ve Marşların Kullanımı

Dr. Yusuf Ziya AKTAŞ, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3136-6449

28. Bölüm: Tarih Derslerinde Tarih Merakı ve Yörüngesinin Kullanımı

Meryem Maide AĞALDAY, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5442-8921

29. Bölüm: Tarih Derslerinde Tarihi Coğrafyanın Kullanımı

Dr. Öğr. Üyesi, Tuğba TURGUT, Amasya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3595-3111

Dr. Çağrınur SAĞ, Bağımsız Araştırmacı

ORCID No: 0000-0003-1955-3900

30. Bölüm: Tarih Derslerinde Tarihsel Bilginin Kullanımı

Berra BULUT, Amasya Üniversitesi

ORCID No: 0009-0009-9957-0305

Prof. Dr. Ersin TOPÇU, Amasya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0627-2384

31. Bölüm: Tarih Derslerinde Tarihsel Canlandırmanın Kullanımı

Arş. Gör. Mert Mustafa AK, Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5593-405X

32. Bölüm: Tarih Derslerinde Ters Yüz Öğrenme Yönteminin Kullanımı

Bahar EVRENSEL, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0003-1888-4126

Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0002-9861-5024

33. Bölüm: Tarih Derslerinde Tiyatro Oyunlarının Kullanımı

Arş. Gör. Dr. Cemile AÇIL, Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6658-3147

34. Bölüm: Tarih Derslerinde Üretken Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı

Doç. Dr. Ayşegül Nihan EROL ŞAHİN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6320-982X

35. Bölüm: Tarih Derslerinde Web 2.0/3.0 Araçlarının Kullanımı

Dr. Muhammed ŞAKAR, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-2115-3810

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE KAVRAM ÖĞRETİMİ

Giriş.....	1
Kavramların Tanımı.....	2
Kavram Öğretim Modelleri.....	4
Tarih Derslerinde Kavram Öğretimi.....	5
Tarih Derslerinde Kullanılabilecek Kavram Öğretim Teknikleri.....	6
Benzeşim (Analoji) Tekniği.....	8
Kavram Analizi	8
Kavram Haritası.....	9
Kavram Ağları	9
Kavram Bulmacaları.....	10
Kavram Karikatürleri.....	11
Zihin Haritaları.....	12
Balık Kılçığı Diyagramı	13
V Diyagramları	14
Anlam Çözümleme Tabloları.....	15
Çalışma Yaprakları	16
Sonuç.....	17
Kaynakça.....	18

2. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE AKIL YÜRÜTME BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİ

Giriş	23
Tarih Öğretiminde Akıl Yürütme Becerileri.....	24
Tarih Öğretiminde Akıl Yürütme Becerilerinin Kullanımı	26
Sonuç	31
Kaynakça.....	31

3. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE ANAKRONİZMİ BELİRLEME VE ÖNLEMENİN ÖĞRETİMİ

Giriş.....	34
Anakronizmin Nedenleri	36
Anakronizmin Ortaya Çıkış Biçimleri	39
Anakronizm ve Zaman Algısı.....	40
Anakronizmi Belirleme ve Önleme Yöntem ve Teknikleri.....	41
Sonuç.....	42
Kaynakça.....	42

4. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE ÇEVRE OKURYAZARLIĞININ ÖĞRETİMİ

Giriş.....	45
Çevre Okuryazarlığı	46
Çevre Okuryazarlığının Tarihsel Gelişimi	47
Tarih ve Çevre İlişkisi	48
Tarihsel Olayların Çevre Üzerindeki Etkileri	49
Tarih Derslerinde Çevre Okuryazarlığı Becerisinin Öğretimi	51
Tarih Derslerinde Çevre Okuryazarlığı Becerisinin Öğretimi İçin Yöntemler	52
Disiplinler Arası Yaklaşımlar: Tarih, Coğrafya, Biyoloji ve Çevre Bilimleri	55
Sonuç.....	56
Kaynakça.....	56

5. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE DOĞAL AFETLERİN ÖĞRETİMİ

Giriş.....	58
Afetler	59
Doğal Afetler.....	62
Eğitim-Öğretim Süreçlerinde Doğal Afetler.....	65
Derslerde Doğal Afetlerin Öğretimi	69
Tarih Derslerinde Doğal Afetlerin Öğretimi	71
Sonuç.....	74
Kaynakça.....	76

6. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE GELECEKBİLİMİN ÖĞRETİMİ

Giriş.....	80
Gelecekbilim	82
Tarih Öğretiminde Gelecekbilim Felsefesi.....	83
Geçmiş, Bugün ve Gelecek Arasındaki Dinamik Bağ.....	84
Gelecekbilim Felsefesinin Temel İlkeleri	85
Gelecekbilim Felsefesinin Uygulanması.....	85
Tarih Öğretiminde Gelecekbilim Felsefesinin Öğretim Programlarına Etkisi.....	86
Öğrenme Kazanımlarını Zenginleştirme	87
Müfredat İçeriğini Zenginleştirme.....	88
Gelecekle Bağlantılı Tarihsel İçerik	88
Paleofuture (Eski Gelecek) Teması.....	88
Sürdürülebilirlik ve Tarih	88
Tarih Öğretimi ve Gelecekbilim	89
Öğrenci Merkezli Eğitim ve Gelecek Odaklı Yaklaşım.....	91
Öğretim Yöntem ve Tekniklerini Dönüştürme	92
21. Yüzyıl Becerilerine Katkı.....	93
Öğretmenlere ve Eğitimcilere Yönelik Katkıları.....	94
Gelecekbilim ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişki	95
Geçmişin Geleceği (Paleofuture) ve Tarih Öğretimi	96
Türk ve İslam Bilim İnsanlarının Gelecek Öngörülleri	97
Paleofuture'un Tarih Öğretimindeki Rolü	98
Sonuç.....	99
Kaynakça.....	101

7. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYETİN ÖĞRETİMİ

Giriş.....	103
Kadın Tarihinin ve Toplumsal Cinsiyetin Tarih Öğretiminde	
Ele Alınış Biçimlerine Yönelik Yaklaşım ve Çerçeveler.....	104
Tarih Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet.....	106
Sonuç.....	111
Kaynakça.....	112

8. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE KAPSAYICILIK VE FARKLIlaştırmanın Öğretimi

Giriş.....	116
Kapsayıcı Eğitim	119
Kapsayıcı Eğitim Uygulamaları	121
Kapsayıcı Eğitimin Gerekçeleri	123
Kapsayıcı Eğitimin Türk Eğitim Sistemindeki Yeri ve Önemi.....	123
Farklılaştırılmış Öğretim	124
Farklılaştırılmış Öğretimin Kuramsal Temelleri	125
Farklılaştırılmış Öğretim Sürecinde Öğretmenin Rolü.....	127
Farklılaştırılmış Öğretimde Ölçme Değerlendirme.....	128
Farklılaştırılmış Öğretimin Yararları	128
Sonuç.....	129
Kaynakça.....	131

9. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE KÜLTÜREL MİRASIN Öğretimi

Giriş.....	134
Kültür Kavramı	135
Kültürün Özellikleri	137
Kültürel Mirasın Tanımı ve Kapsamı.....	139
Kültürel Mirasın Önemi	143
Kültürel Miras Eğitimi	145
Tarih Öğretiminde Kültürel Miras.....	146
Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı'nda Kültürel Miras	149
Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı'nda Öğrenme Çıktısı ve Süreç Bileşenlerinde Kültürel Miras	150
Sonuç.....	153
Kaynakça.....	154

10. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE MEDYA OKURYAZARLIĞININ Öğretimi

Giriş.....	158
Dijital Medyada Daha Az Daha Çoktur	160
Algoritmalar Çağında Medya Okuryazarlığı	163
Medya Okuryazarlığı İlkeleri ve Günlük Hayatın Pratiği	167
Algoritmalar Çağında Tarihçiler Neden Medya Okuryazarı Olmalıdır?.....	171

Dijital Kamusal Tarih Üretimi ve Medya Okuryazarlığı	176
Tarih Derslerinde/Sınıflarında Medya Okuryazarlığın Öğretilmesi	179
Sonuç.....	182
Kaynakça	182

11. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE OKUDUĞUNU ANLAMA BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİ

Giriş.....	188
Okuma Nedir?.....	191
Okuma Becerileri ve Tarih Öğretimi	193
Okuduğunu Anlama Becerisi.....	194
SQ3R	195
SQ4R	196
KWL (BOO) ve K-W-L (BÖNÖ) Şeması.....	196
MURDER	197
ÖAS (TWA) Stratejisi.....	198
PARS.....	199
Herringbone Tekniği	199
Yönlendirilmiş Okuma-Düşünme Etkinliği (YO-DE)	200
Listeleme-Gruplama-Etiketleme Stratejisi (LGES)	201
Doğrudan Okuma-Düşünme Aktivitesi (DODA)	202
Hikâye Haritası	203
Hikâyenin Yüzü Stratejisi	203
Grafik Düzenleyiciler.....	204
Kurala Dayalı Özetleme Stratejisi.....	204
Ümit Edilen Rehberlik Stratejisi (ÜERS)	204
Karşılıklı Soru Sorma Stratejisi (KSSS).....	205
Ön Okuma Stratejisi.....	206
Metin ve Şema Arasındaki İlişkileri Düzenleme Stratejisi (MŞAİD).....	206
Karşılıklı Öğretim Stratejisi (KÖS)	207
Soru Cevap İlişkileri Stratejisi (SCİS)	207
Sonuç.....	208
Kaynakça.....	208

12. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE SOSYOBİLİMSEL KONULARIN ÖĞRETİMİ

Giriş.....	213
Sosyobilimsel Konuların Neliği	214

Sosyobilimsel Konular ve Muhakeme Türleri.....	215
Sosyobilimsel Konular ve Tarih Dersleri.....	216
Sosyobilimsel Konular ve Etkinlik Örnekleri.....	219
Sonuç.....	220
Kaynakça.....	221

13. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TABLO VE GRAFİK OKUMA BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİ

Giriş.....	224
Tarih Derslerinde Tablo ve Grafikler.....	224
Beceri Temelli Tarih Eğitimi: Tarihsel Düşünmede Tablo ve Grafiklerin Yeri.....	226
Görsel Okuma Becerisi Olarak Tablo ve Grafiklerin Okunması.....	228
Tablo ve Grafik Okuma Becerisi: Tablo ve Grafiklerin Analiz Edilmesi.....	231
Sonuç.....	234
Kaynakça.....	235

14. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TARİHSEL DÜŞÜNMENİN ÖĞRETİMİ

Giriş.....	237
Tarihsel Düşünme.....	239
Tarihsel Düşünme Nedir?.....	239
Tarihsel Düşünmenin Gelişimi.....	241
Türkiye’ de Tarihsel Düşünme.....	243
Tarihsel Düşünmenin Bileşenleri.....	244
Tarihsel Önem (Historical Significance).....	246
Tarihsel Kanıt (Evidence).....	246
Süreklilik ve Değişim (Continuity and Change).....	247
Neden ve Sonuç (Cause and Consequence).....	247
Tarihsel Bakış Açısı (Historical Perspectives).....	248
Tarihsel Ahlaki Yargılar / Etik Boyut (Ethical Dimension).....	248
Tarihsel Düşünme Öğretiminde Stratejiler ve Uygulama Örnekleri.....	249
Kanıt/Belge Temelli Öğrenme.....	250
Sorgulamaya Dayalı Öğrenme.....	251
Tarihi Hikâyeleştirme ve Anlatı Oluşturma.....	252
Rol Oynama ve Tarihsel Empati Atölyeleri.....	253
Tarihsel Argümantasyon Çalışmaları.....	253
Tarihî Kavram Haritaları ve Zaman Çizelgeleri.....	254
Tarihsel Düşünme Nasıl Değerlendirilir?.....	255

Tarihsel Düşünme Öğretiminde Teknoloji Entegrasyonu	256
Tarihsel Düşünme Öğretiminde Öğretmenin Rolü	257
Tarih Düşünme Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar	258
Sonuç.....	260
Kaynakça.....	261

15. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TARTIŞMALI KONULARIN KULLANIMI

Giriş.....	265
Tartışmalı Konular	266
Tarih Öğretiminde Tartışmalı Konuların Kullanımı	270
Sonuç.....	274
Kaynakça.....	275

16. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE 5E MODELİNİN KULLANIMI

Giriş.....	278
5E Modeli: Pedagojik Temelleri ve Tarihsel Gelişimi	279
5E Modelinin Aşamaları.....	282
Giriş Aşaması	283
Keşfetme Aşaması.....	285
Açıklama Aşaması	286
Derinleştirme Aşaması	288
Değerlendirme Aşaması	290
Sonuç.....	292
Kaynakça.....	293

17. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE ARGÜMANTASYON TABANLI ÖĞRENMENİN KULLANIMI

Giriş.....	298
Argüman ve Argümantasyon Kavramları.....	299
Toulmin'in Argümantasyon Modeli.....	300
Argümantasyon Tabanlı Öğrenme.....	302
Tarih Derslerinde Argümantasyon Tabanlı Öğrenme.....	304
2024 Tarih Dersi Öğretim Programında Argümantasyon Tabanlı Öğrenme	306

2024 Tarih Dersi Öğretim Programında Argümantasyon Bileşenlerinin Yer Aldığı Öğrenme Çıktıları.....	308
Sonuç.....	313
Kaynakça.....	314

18. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK VE SANAL GERÇEKLİK UYGULAMALARININ KULLANIMI

Giriş.....	316
Eğitimde AG ve SG Uygulamalarının Yararları ve Sınırlılıkları.....	318
Tarih Eğitiminde AG ve SG Teknolojilerinin Öğretim Materyali Olarak Kullanımı.....	320
Sonuç.....	323
Kaynakça.....	324

19. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE BAĞLAMSALLAŞTIRMANIN KULLANIMI

Giriş.....	326
Bağlamsallaştırma Nedir?.....	327
Bağlamsal Düşünmek	329
Kılıcın Peşinde: Bir Tarihsel Olayı Yeniden İnşa Etmek.....	333
Sonuç.....	339
Kaynakça.....	340

20. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE BİLGİSAYAR OYUNLARININ KULLANIMI

Giriş.....	343
Bilgisayar Oyunlarıyla Tarih Öğretimi	346
Tarih Öğretiminde Kullanılabilir Oyun Türleri	347
Tarih Temalı Ticari Oyunlar	347
Tarih Temalı Ticari Oyun Örnekleri.....	350
Tarih Temalı Ticari Oyunlar Tarih Öğretiminde Nasıl Kullanılabilir?	354
Eğitsel Bilgisayar Oyunları	357
Eğitsel Bilgisayar Oyun Örnekleri.....	358
Eğitsel Bilgisayar Oyunları Tarih Öğretiminde Nasıl Kullanılabilir?	360
Sonuç.....	361
Kaynakça.....	362

21. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE GRAFİK DÜZENLEYİCİLERİN KULLANIMI

Giriş.....	366
Diyagramların Eğitimde Kullanılması.....	367
Diyagramların Tarih Eğitiminde Kullanımı	369
Tarih Öğretiminde Venn Diyagramının Kullanımı	370
Tarih Öğretiminde Frayer Diyagramının Kullanımı	372
Tarih Öğretiminde Argümantasyon Diyagramının Kullanımı	373
Sonuç.....	375
Kaynakça.....	376

22. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE GÜNCEL OLAYLARIN KULLANIMI

Giriş.....	380
Güncel Olay Öğretimi.....	381
Tarih Öğretiminde Bir Yöntem Olarak Güncel Olaylar	382
Sonuç.....	388
Kaynakça.....	389

23. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE HERMENEUTİK YAKLAŞIMIN KULLANIMI

Giriş.....	390
Hermeneutik ve Tarih Öğretimi.....	391
Hermeneutik ve Tarih Derslerindeki Bağlamı	392
Sonuç.....	395
Kaynakça.....	396

24. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE İŞBİRLİĞİNE DAYALI STRATEJİLERİN KULLANIMI

Giriş.....	398
İşbirlikli Öğrenme	399
İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Temel İlkeleri	401
İşbirlikli Öğrenme Modelinin Faydaları.....	403
İşbirlikli Öğrenmenin Sınırlılıkları ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar	404

İşbirlikli Öğrenme Modelinin Eğitim Sürecinde Uygulanması	406
İşbirlikli Öğrenme Modelinde Kullanılan Yöntemler.....	407
Jigsaw (Ayrılıp-Birleşme).....	408
Konu Jigsawı (Konu Birleştirme)	409
Grup Araştırması (Group Investigation - GI)	410
Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri (ÖTBB)	412
Akademik Çelişki	412
Takım-Oyun-Turnuva (TOT).....	413
Takım Destekli Bireyselleştirme (TDB).....	414
Birleştirilmiş İşbirlikli Okuma ve Kompozisyon (BİOK).....	415
Birlikte Sorulum Birlikte Öğrenelim (BSBÖ)	416
Tarih Derslerinde İşbirliğine Dayalı Öğrenme.....	417
Tarih Derslerinde İşbirlikli Öğrenme ve Faydaları	419
Sonuç.....	421
Kaynakça.....	422

25. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE METAFOR VE ANALJİLERİN KULLANIMI

Giriş.....	426
Metafor.....	428
Metaforların Özellikleri ve Türleri	429
Metaforun Eğitimdeki Rolü ve Kullanım Amaçları.....	430
Metaforların Öğrenme-Öğretme Sürecinde Öğretmene ve Öğrenciye Katkıları	430
Analoji (Benzetme)	434
Metafor ve Analoji Arasındaki Farklar	436
Tarih Derslerinde Metafor ve Analojinin Yeri.....	437
Sonuç.....	440
Kaynakça.....	441

26. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE MİLLÎ BAYRAMLAR İLE BELİRLİ GÜN VE HAFTALARIN KULLANIMI

Giriş.....	447
Türkiye’de Millî Bayramlar, Belirli Gün ve Haftalar	451
Türkiye’de Millî Bayram Kutlamaları	454
1925-1960 Yılları Arasında Millî Bayram Kutlamaları.....	454
1960-1980 Yılları Arasında Bayram Kutlamaları	460
1980’den Günümüze Bayram Kutlamaları	461

Belirli Gün ve Haftalar Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinlikler	462
Belirli Gün ve Haftaların Tarih Öğretiminde Etkili Kullanımı	464
Sonuç.....	466
Kaynakça.....	466

27. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE ŞARKI, TÜRKÜ VE MARŞLARIN KULLANIMI

Giriş.....	470
Tarih Derslerinde Şarkı, Türkü ve Marş Kullanımının Pedagojik Katkıları	476
Sonuç.....	480
Kaynakça.....	481

28. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TARİH MERAKI VE YÖRÜNGESİNİN KULLANIMI

Giriş.....	483
Merak	484
Merak ve Öğrenme	489
Tarih Merakı ve Tarih Öğretimi	492
Sonuç.....	500
Kaynakça.....	501

29. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TARİHİ COĞRAFYANIN KULLANIMI

Giriş.....	504
Tarihi Coğrafya ve 2024 Tarih Dersi Öğretim Programı	510
2024 TDÖP Amaçlarında Tarihi Coğrafya	510
2024 TDÖP Programın Uygulanmasına İlişkin Esaslarda Tarihi Coğrafya	512
2024 TDÖP Becerilerinde Tarihi Coğrafya	513
2024 TDÖP Değerlerinde Tarihi Coğrafya.....	514
2024 TDÖP Eğilimlerinde Tarihi Coğrafya.....	515
2024 TDÖP Ünitelerinde Tarihi Coğrafya.....	515
2024 TDÖP Öğrenme Çıktılarında Tarihi Coğrafya	516
Sonuç	519
Kaynakça.....	520

30. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TARİHSEL BİLGİNİN KULLANIMI

Giriş.....	523
Tarihsel Bilgi ve Bilimsellik Tartışmaları.....	524
Tarihsel Bilgi ve Nesnellik Tartışmaları.....	526
Yazının Doğuşu ve Tarihsel Bilginin Kayıt Altına Alınması.....	527
Tarihsel Bilginin Eğitimdeki Rolü.....	530
Tarihsel Bilginin Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Yeri	531
Tarihsel Bilginin Sınıf İçi Etkinliklerde Kullanımı.....	541
Kanıtlarla Tarihçi Rolü.....	542
Drama ve Tarihsel Empati.....	543
Tarihsel Bilginin Algılanması.....	543
Tarihsel Bilginin Kullanılması	543
Görsel ve Etkileşimli Araçlar	544
Tartışma Tabanlı Öğrenme.....	545
Hikâye Anlatımı ve Yenilikçi Yazım.....	546
Sonuç.....	546
Kaynakça.....	547

31. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TARİHSEL CANLANDIRMANIN KULLANIMI

Giriş.....	551
Tarihsel Canlandırma Tanımları	552
Tarihsel Canlandırma Uygulamaları	554
Dünya'dan ve Türkiye'den Tarihsel Canlandırma Örnekleri.....	560
Sonuç.....	563
Kaynakça.....	564

32. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TERS YÜZ ÖĞRENME YÖNTEMİNİN KULLANIMI

Giriş.....	566
Ters Yüz Öğrenme Modeli Nedir?	569
Ters Yüz Öğrenme Modelinin Uygulama Süreci.....	572
Ters Yüz Öğrenme Modelinin Avantajları	576
Ters Yüz Öğrenme Modelinin Dezavantajları	582
Sonuç.....	583
Kaynakça.....	584

33. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE TİYATRO OYUNLARININ KULLANIMI

Giriş.....	589
Tarih Öğretiminde Tiyatro.....	590
Tiyatroda Seyir.....	591
Sınıfta Seyir	591
Okul Tiyatrosu	592
Okuyucu Tiyatrosu.....	593
Sonuç.....	595
Kaynakça.....	595

34. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ ARAÇLARININ KULLANIMI

Giriş.....	597
Giriş.....	598
Üretken Yapay Zekânın Tarih Dersleri İçin Kullanılması Hakkındaki Sorunlar ve Dikkat Edilmesi Gerekenler.....	607
Sonuç.....	613
Kaynakça.....	614

35. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE WEB 2.0/3.0 ARAÇLARININ KULLANIMI

Giriş.....	617
Web 2.0	618
Web 3.0	621
Sonuç.....	623
Kaynakça.....	624

1. BÖLÜM

TARİH DERSLERİNDE KAVRAM ÖĞRETİMİ

Doç. Dr. Osman AKHAN, Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6532-7985

Arş. Gör. Dr. Saim TURAN, Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0298-8609

Giriş

Sosyal bilimlerin her disiplini, kendi alanı doğrultusunda toplumsal sorunlara çözüm üretmeyi amaçlar. Bu disiplinler, bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır ve bireyin toplumsal hayatta başarılı olması için bilgi üretirler. Bu halkanlardan biri olan tarih, sosyal bilimler içinde en köklü ve temel disiplinlerden biridir. Konusunun merkezinde insan ve insan yaşamına dokunan olaylar bulunduğundan, tarih tüm bilimlerin çıkış noktası olarak kabul edilebilir. Bu yüzden tarihe “bilimlerin babası” demek yerinde bir tanımlama olacaktır. Çünkü tarih, geçmişini aydınlatırken geleceğe de ışık tutar.

Bilimlerin babası olarak ifade edebileceğimiz tarih, aynı zamanda toplumun pusulasıdır. Bu nedenle tarih eğitiminin, gençlerin ilgisini çekecek, onları düşünmeye ve sorgulamaya teşvik edecek yenilikçi yaklaşımlarla sunulması gerekmektedir. Öğrencileri tarih boyunca insan medeniyetinin seyrini şekillendiren temel temaları, güçleri ve fikirleri keşfetmeye yönlendirmek, öğrencilerin bilgiyi ezberlemenin ötesinde onu özümsemesi, algılaması ve içselleştirmesi için gereklidir. Bu doğrultuda düzenlenen bir tarih eğitimi, gençlerin yalnız geçmişini anlamasını değil, bugünü yorumlayıp geleceğe yön verme becerisini de güçlendirir.

Tarih dersi kendisine özgü incelediği geçmişi yine kendisine özgü kavramlarla açıklamaktadır. Genel anlamda kavramlar, insanların dünyayı anlamalarını, bilgiyi düzenlemelerini ve iletişim kurmalarını sağlayan zihinsel yapı taşlarıdır. Kavramlar, öğrencilere tarihi doğru bir şekilde anlama, bu yolla da geçmiş olayları analiz etme ve yorumlamaları için bağlantılar kurma ve geçmiş hakkında sonuçlar çıkarma imkânı da tanır (Candan, 2004). Kavramların öğretilmesi, öğrencilerin geçmişini daha iyi anlamaları ve geçmişten bugüne geçirilen süreçlerin öğrenciler